

Posudek školitele magisterské práce Kateřiny Soukalové „Rozmnožování afrických tlamovců čeledi Cichlidae. Etologické a fylogenetické interpretace“

Dovolím si vynechat formální náležitosti, jako je počet stran, obrázků a tabulek, výčet kapitol apod. a spokojím se s vyjádřením přesvědčení, že předložená práce je obsáhlá, názvy kapitol odpovídají obsahu a seznam literatury monitoruje současné publikované znalosti problematiky. Množství shlédnutých a analyzovaných videosekvencí z internetových stránek považuji za prakticky vyčerpávající. Jsem rád tomu, že se opět potvrdilo, jak mnoho otázek i informací obsahuje akvaristická publicistika, ať už literární nebo internetová.

Na prvopočátku zadání bakalářské práce, na niž předložené teze navazují, byl pokus o zpochybnění jednoho z etologických dogmat, Wicklerovy teorie jikerných skvrn jako mechanismu, který zajišťuje orální fertilizaci u tlamovců. Ani výsledky bakalářského, ani tohoto elaborátu sice zmíněnou teorii na kusy nerozervaly, nicméně autorka konstatuje, že máme dost, slovy právníka „nepřímých indicií“, které naznačují, že to celé není zdaleka tak jednoduché, jak je prezentováno již po desetiletí v knihách a učebnicích.

- Nemůžeme jednoznačně říci, že by počty skvrn byly pod nějakým zásadním evolučním tlakem.
- V rámci T-pozic je ta, kterou zaujímá samec, tedy ta, jež byla pro vlastní oplození považována za nedůležitou, delší než pozice, jíž přisuzujeme význam zásadní.
- Sama T-pozice vznikla několikrát, jikerné skvrny, které jsou s ní svazovány do příčinné souvislosti „nejdřív skvrny a potom chování“, pak ještě vícekrát.

Kromě uvedených skutečností potvrzuje autorka navíc, s využitím většího množství informací, již publikované úvahy o tom, že tlamovci vznikli v Africe i Jižní Americe několikrát a dále přináší originální klasifikaci různých typů tření u cichlid, a to na základě pečlivých pozorování. Jakkoli má tato klasifikace význam sama o sobě, daleko podstatnější její přínos spatřuji v aplikaci na kladogramy. Z ní je zřejmé, že chování typické pro maternální ovofilní tlamovce, tedy zaujímání zmíněné T-polohy, je fylogeneticky starší než ony jikerné skvrny. Celé se to tedy zdá být opačně, než tvrdí profesor Wickler. K orální fertilizaci sice dochází v důsledku T- pozic, ale podmínkou těchto poloh nejsou jikerné atrapy na ploutvích. Některé skupiny T- polohy zaujímají a skvrny na ploutvích nemají. To velmi dobře koresponduje s představou o tom, že chování je konzervativnější než morfologické struktury, v diskusi o významu jikerných skvrn nám to však mnoho nepomůže. Můžeme konstatovat, že jikerné skvrny nejsou zřejmě evoluční podmínkou pro T pozici, ani funkční příčinou oplození jiker v tlamě, nejsme ale schopni říci, k čemu tedy vlastně rybám tato „nadstavba“ slouží. Možná, že ono T-chování je v některých případech skvrnami upevňováno, možná skvrny slouží v kalné či tmavé hluboké vodě jako optický signál. To všechno jsou zjištění, která jistě mohla v práci zaznít naplno, nicméně pregnantní specifikace takových úvah si vyžádá pro budoucí publikaci, kterou v daném případě považuji za imperativ, podstatně více času, než kolik má kandidát, trávící pozorováním a vyhodnocováním videosekvencí a konzultacemi s chovateli i literaturou stovky hodin, musí práci předložit v termínu a ještě k tomu studuje. Ve světle ohromného množství zpracovaných dat a konstatace ne-li převratných, pak jistě alespoň překvapivých skutečností, tedy skromnější, opatrnější a snad i naivnější diskusi nepovažuji za vylučující vadu.

Kandidátka prokázala schopnost samostatně pracovat, získat výsledky a interpretovat je v etologickém a zčásti i fylogenetickém kontextu. Předvedla schopnost postarat se o pokusná zvířata, zorganizovat a vyhodnotit experiment, osobní zaujetí živými bytostmi i onu potřebnou touhu po poznání přírodní zákonitosti. Teze jsou obsáhlé, což je pochopitelné vzhledem ke složitosti a množství otázek, které v průběhu zpracovávání vyvstávaly Formální

stránka elaborátu je na dobré úrovni. To, že závěr práce není jednoznačný, není dle mého mínění na závadu. Vylamovat si zuby nad diskusí s Wicklerovou teorií měli zatím odvahu pouze tři badatelé. Každý z nich, hotový vědec, se však zabýval vždy jen jediným dílčím fenoménem bez dotahování výsledků do příčinných souvislostí a myšlenek do obecnějších závěrů. Zcela objektivně na tomto místě konstatuji, že kandidátka se v této věci dostala zatím nejdále a že širšího tématu, jež jsem jí před čtyřmi lety zadával s velkými rozpaky a obavami, se zcela samostatně zhostila nad veškerá očekávání. Práci doporučuji s plnou zodpovědností k obhajobě a udělení absolutoria.

Praha 26.1.2009

Jindřich Novák

